

Mieczysław Wolsan
Adam Nadachowski

Szczątki zwierzęce z osady z późnego okresu wpływów rzymskich w Świlczy koło Rzeszowa

Badany materiał zwierzęcy pochodzi z prac wykopaliskowych prowadzonych w latach 1970—1971, 1973—1977 i 1981—1982 na stanowisku nr 3 w Świlczy (woj. rzeszowskie). Odkryto tu pozostałości osady z fazy D okresu wpływów rzymskich (II poł. IV w. — I poł. V w.)¹. Materiał przechowywany jest w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

ANALIZA MATERIAŁU

Materiał zwierzęcy jest rozdrobniony. Większość kości nosi ślady rąbania, cięcia i rozłupywania. Nie dostrzeżono opaleń. Na powierzchni sześciu kości bydłych zaobserwowano ślady gryzienia (najprawdopodobniej psa). Dwie kości konia (promieniowa i śródreżca III) wykazują ślady obróbki (łyżwy).

Wśród 492 oznaczonych kości i zębów dominują (tab. 1) szczątki zwierząt udomowionych (97%), w tym głównie bydła (63%), a także konia (16%) i świni (12%). Znalezione ponadto nieliczne pozostałości kozy i owcy (3,5%), psa (2,8%) oraz jedną kość małej odmiany kury wielkości współczesnego liliputa² (0,2%). Resztki zwierząt dzikich (3%) pochodzą od tura, samy, jelenia i dzika.

Szczątki zwierząt dzikich, kość kury, a także większość (87%) materiału ssaków udomowionych należała do osobników dojrzałych, ale nie starych (tab. 1). Pozostałości okazów starych odnotowano w przypadku wszystkich gatunków ssaków udomowionych, przy czym udział ich był najwyższy u świni (27%) i koni (14%), a wyraźnie najniższy u bydła (1,6%). Resztki osobników młodych pochodzą od świni, konia i bydła, przy czym najwyższy ich udział odnotowano u świni (12%).

Badany materiał kostny reprezentuje wszystkie okolice ciała (tab. 2). Wymiary analizowanych szczątków zawarte są w tab. 3—8³.

Większość kości śródreżca i śródstopia bydła (oprócz dużych okazów) wykazuje zmiany krzywiczne.

WNIOSKI

Niemal wszystkie badane szczątki zwierzęce noszą ślady działalności człowieka. W przypadku dwóch kości konia,

była to obróbka w celu wytworzenia łyżew. Większość jednak działalności ludzkiej związana była z rozdrabnianiem kości w celu przygotowania tuszy zwierzęcej do spożycia. Kości były więc rąbane i cięte, co wskazuje, że tusze zwierząt dzielono na drobne kawałki. Wygląd powierzchni kości, w tym brak opaleń, pozwala przypuszczać, że były one wraz z mięsem gotowane lub duszone. Stan zachowania trzonów kości długich oraz puszek mózgowych czaszki, sugeruje że rozbijano je w celu dotarcia do szpiku mózgu.

Ze składu materiału pokonsumpcyjnego można wnosić, że głównym składnikiem pożywienia mięsnego mieszkańców osady było bydło, a także w mniejszym stopniu konie i świnię. Rzadziej zjadano owce, kozy, kury i dziczyznę.

Udział różnych grup wiekowych w materiale sugeruje, że przeżuwacze hodowano głównie dla mleka i jego przetworów; osobniki młode zabijano rzadko. Świnie i konie hodowano na ogół, zabijając je dopiero w podeszłym wieku. W przypadku konia długość hodowli można łatwo wytłumaczyć wykorzystaniem tego zwierzęcia w celach transportowych. Jeśli chodzi o świnię, to interpretacja tego faktu jest trudniejsza — przypuszczalnie chodzi tu o hodowlę w celach rozplodowych. Zabijano także młode świnię i rzadziej młode konie, co pozwala przypuszczać, że hodowla tych gatunków dla mięsa (zwłaszcza świni) odgrywała też pewną rolę.

Przypisy.

¹ A. Gruszczyńska, Osada z wczesnego okresu wędrówek ludów w Świlczy, woj. Rzeszów, „MSROA za lata 1976—1979”, Rzeszów 1984, s. 103—129.

² Autorzy dziękują pani dr T. Tomek za określenie przynależności anatomicznej i gatunkowej kości kury.

³ Pomiary wykonano w oparciu o definicje A. von den Driesch, A guide to the measurement of animal bones from archaeological sites, „Peabody Museum Bulletin”, nr 1, Cambridge (Massachusetts) 1976, s. i-ix + 1-137.

Tabela 1. Zestawienie liczbowe i procentowe szczątków zwierzęcych ze stanowiska 3 w Świlczy

Gatunek	Osobniki			
	młode (%)*	dorośle (%)*	stare (%)*	razem (%)**
Bydło <i>Bos taurus</i>	15 (4,9)	288 (93,5)	5 (1,6)	308 (62,6)
Koza <i>Capra hircus</i>	0 (0)	1 (100)	0 (0)	1 (0,2)
Owca <i>Ovis aries</i>	0 (0)	2 (100)	0 (0)	2 (0,4)
Koza lub owca	0 (0)	13 (92,9)	1 (7,1)	14 (2,8)
Świnia <i>Sus scrofa domestica</i>	7 (11,7)	37 (61,7)	16 (26,7)	60 (12,2)
Koń <i>Equus caballus</i>	5 (6,5)	61 (79,2)	11 (14,3)	77 (15,7)
Pies <i>Canis familiaris</i>	0 (0)	13 (92,9)	1 (7,1)	14 (2,8)
Kura <i>Gallus gallus domestica</i>	0 (0)	1 (100)	0 (0)	1 (0,2)
Tur <i>Bos primigenius</i>	0 (0)	5 (100)	0 (0)	5 (1,0)
Jeleń <i>Cervus elaphus</i>	0 (0)	3 (100)	0 (0)	3 (0,6)
Sarna <i>Capreolus capreolus</i>	0 (0)	4 (100)	0 (0)	4 (0,8)
Dzik <i>Sus scrofa</i>	0 (0)	3 (100)	0 (0)	3 (0,6)
Razem	27 (5,5)	431 (87,6)	34 (6,9)	492 (100)

* Odsetki liczone od całkowitej liczby szczątków danego gatunku.

** Odsetki liczone od całkowitej liczby oznaczonych szczątków zwierzęcych.

Tabela 2. Rozkład anatomiczny szczątków zwierzęcych ze stanowiska 3 w Świlczy

Okolica ciała	Bydło	Koza i owca	Świnia	Koń	Pies	Kura	Tur	Jeleń	Sarna	Dzik
	liczba szczątków (%)									
Głowa	130 (42,2)	9 (52,9)	36 (60,0)	46 (59,7)	9 (64,3)	0 (0)	3 (60,0)	1 (66,7)	4 (100)	2 (66,7)
Szyja i klatka piersiowa	28 (9,1)	0 (0)	2 (3,3)	11 (14,3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Łopatka	6 (1,9)	1 (5,9)	1 (1,7)	4 (5,2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Ramię	26 (8,4)	1 (5,9)	12 (20,0)	0 (0)	1 (7,1)	0 (0)	1 (20,0)	0 (0)	0 (0)	1 (33,3)
Przedramię	15 (4,9)	2 (11,8)	2 (3,3)	5 (6,5)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Ręka	26 (8,4)	1 (5,9)	1 (1,7)	4 (5,2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Brzuch, miednica i ogon	14 (4,5)	2 (11,8)	2 (3,3)	0 (0)	1 (7,1)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Udo	9 (2,9)	0 (0)	1 (1,7)	5 (6,5)	2 (14,3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Podudzie	12 (3,9)	0 (0)	2 (3,3)	0 (0)	1 (7,1)	0 (0)	1 (20,0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Stopa	42 (13,6)	1 (5,9)	1 (1,7)	2 (2,6)	0 (0)	1 (100)	0 (0)	1 (33,3)	0 (0)	0 (0)
Razem	308 (100)	17 (100)	60 (100)	77 (100)	14 (100)	1 (100)	5 (100)	3 (100)	4 (100)	3 (100)

Tabela 3. Wymiary (w mm) kości i zębów bydła ze stanowiska 3 w Świcy

Czaszka													
Obwód podstawy mózdzienia	118	143	147	165	177	180	—	—	—	—	—	—	—
Największa średnica podstawy mózdzienia	42,5	47	54	59,5	60,5	63,5	—	—	—	—	—	—	—
Najmniejsza średnica podstawy mózdzienia	30	38,5	38	42	51	49	—	—	—	—	—	—	—
Największa szerokość kłykci potylicznych	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	85	99	—
Największa szerokość otworu potylicznego wielkiego	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	36,5	—
Wysokość otworu potylicznego wielkiego	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35,5	35	—
Żuchwa													
Długość diastemy	75	—	—	—	—	82,5	—	—	—	—	—	—	—
Długość szeregu zębów policzkowych	112	117	117	—	—	114	128	—	—	128,5	—	123	—
Długość szeregu przedtrzonowców	—	41,5	42,5	—	—	45,5	46,5	—	—	46	48	—	44
Długość szeregu trzonowców	73	75,5	74,5	—	—	68,5	78	—	—	81	—	79	—
Długość M ₃	29	—	29,5	—	—	—	29	30	32	—	31,5	34	34,5
Szerokość M ₃	12,5	—	12,5	—	—	—	12	12,5	15	—	12,5	12,5	14
Wysokość trzonu przed P ₂	32,5	30,5	32	33	34	34	36,5	—	—	—	32	—	31
Wysokość trzonu pomiędzy P ₄ i M ₁	42	42,5	40	—	—	50	45	—	—	—	47	—	44,5
Wysokość trzonu za M ₃	—	—	59	—	—	64	63	—	62	—	65	—	64
Łopatka													
Największa długość wyrostka stawowego	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53,5
Długość wydrążenia stawowego	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43,5
Szerokość wydrążenia stawowego	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
Kość ramienna													
Najmniejsza szerokość trzonu	—	—	—	—	—	60	62	62,5	68	68,5	70	70,5	74
Szerokość bloczka	—	—	—	—	—	29	—	—	—	—	33	—	—
Kość promieniowa													
Szerokość nasady bliższej	—	—	—	—	—	64,5	64,5	73	75,5	—	—	—	—
Szerokość powierzchni stawowej bliższej	—	—	—	—	—	—	60	—	69,5	—	—	—	—
Najmniejsza szerokość trzonu	—	—	—	—	—	—	31	—	39	—	—	—	—
Szerokość nasady dalszej	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	71	—	—
Kość łokciowa													
Największa szerokość powierzchni stawowej	—	—	—	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—
Największa głębokość wyrostka łokciowego	—	—	—	—	—	51,5	63,5	—	—	—	—	—	—
Najmniejsza głębokość wyrostka łokciowego	—	—	—	—	—	40,5	—	—	—	—	—	—	—
Kość śródreżcza III+IV													
Największa długość	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	178,5	—	161
Szerokość nasady bliższej	—	—	—	—	—	44,5	—	48	—	—	55,5	55,5	56,5
Najmniejsza szerokość trzonu	23,5	24	24	24	24	24	26	27	28	29	30,5	—	31
Najmniejsza głębokość trzonu	17	16,5	17,5	18	18	16,5	20	17	17	20	18	18,5	20
Szerokość nasady dalszej	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	—	60,5
Kość miedniczna													
Najmniejsza szerokość trzonu kości biodrowej	—	—	—	—	—	19,5	22,5	—	—	—	—	—	—
Największa średnica otworu zastłonowego	—	—	—	—	—	—	—	66	—	—	—	—	—
Kość udowa													
Najmniejsza szerokość trzonu	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—

Kość piszczelowa																				
Największa długość	—	279	312	—																
Najmniejsza szerokość trzonu	—	27,5	33	—																
Szerokość nasady dalszej	49	50	54,5	56,5																
Kość skokowa																				
Największa długość boczna	—	—	58,5	60	60	62	65,5													
Największa długość przyśrodkowa	49	54,5	55	55	55,5	57	61													
Największa głębokość boczna	29	—	33,5	33,5	33,5	35	—													
Największa głębokość przyśrodkowa	—	—	—	34	35,5	35,5	—													
Szerokość części dalszej	—	—	—	39	39,5	41,5	—													
Kość śródstopia III+IV																				
Największa długość	—	—	187,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	203	—		
Szerokość nasady bliższej	36	—	39,5	38,5	—	—	—	—	—	39,5	40	40,5	—	41	—	—	—	43,5	48,5	
Najmniejsza szerokość trzonu	17,5	18	18,5	19,5	19,5	20	20	20,5	20,5	21	21	21	22	22	22,5	22,5	22,5	25	25	25,5
Najmniejsza głębokość trzonu	17,5	16,5	17	17	18,5	18,5	21,5	18,5	19,5	19	23	20	21,5	21,5	17,5	19,5	20	21,5	22	24
Szerokość nasady dalszej	—	—	42,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Człon palcowy bliższy																				
Szerokość nasady bliższej	—	24	—																	
Najmniejsza szerokość trzonu	—	—	22,5																	
Człon palcowy środkowy																				
Największa długość	—	35,5	37																	
Szerokość nasady bliższej	—	28	28																	
Najmniejsza szerokość trzonu	—	22,5	20,5																	
Szerokość nasady dalszej	—	23	22																	
Człon palcowy dalszy																				
Największa długość	—	57,5	—																	
Długość powierzchni grzbietowej	—	44,5	—																	
Szerokość w połowie długości	—	17	—																	

Tabela 4. Wymiary (w mm) kości i zębów kozy i owcy ze stanowiska 3 w Świlczy

Czaszka	(koza)	(owca)	(owca)	Długość wydrążenia stawowego	25,5	
Długość mózdzienia	163	—	—	Najmniejsza długość szyjki	23,5	
Obwód podstawy mózdzienia	83	85	90,5	Kość ramienna	(koza lub owca)	
Największa średnica podstawy mózdzienia	28,5	31	38	Szerokość bloczka	31,5	
Najmniejsza średnica podstawy mózdzienia	20	21,5	27,5	Kość promieniowa	(koza lub owca)	
Największa szerokość kłykci potylicznych	—	—	50	Najmniejsza szerokość trzonu	17,5	
Największa szerokość otworu potylicznego wielkiego	—	—	18,5	Kość śródreżcza III+IV	(koza lub owca)	
Wysokość otworu potylicznego wielkiego	—	—	17	Szerokość nasady bliższej	25	
Żuchwa	(koza lub owca)			Najmniejsza szerokość trzonu	17	
Długość szeregu przedtrzonowców	22,5	—	—	Najmniejsza głębokość trzonu	11,5	
Długość M ₃	—	—	23	24,5	Kość śródstopia III+IV	(koza lub owca)
Szerokość M ₃	—	—	9	9	Szerokość nasady bliższej	0,5
Wysokość trzonu przed P ₂	16	15,5	—	—	Najmniejsza szerokość trzonu	2
Wysokość trzonu pomiędzy P ₄ i M ₁	20,5	21	—	—	Najmniejsza głębokość trzonu	0
Łopatką	(koza lub owca)			Kość śródstopia III+IV	(koza lub owca)	
Największa długość wyrostka stawowego	—	30	—	Szerokość nasady bliższej	20,5	
				Najmniejsza szerokość trzonu	12	
				Najmniejsza głębokość trzonu	10	

Tabela 5. Wymiary (w mm) kości i zębów świni ze stanowiska 3 w Świlczy

Czaszka													
Długość P ³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—
Szerokość P ³	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—
Długość P ⁴	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	12	—
Szerokość P ⁴	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	12	—
Długość M ¹	—	—	15,5	—	—	15,5	15,5	14,5	16	—	—	—	—
Szerokość M ¹	—	—	13	—	—	13,5	13,5	14	13	—	—	—	—
Długość M ²	19,5	19,5	—	—	—	20	20	20,5	20,5	21	—	—	—
Szerokość M ²	15,3	16	—	—	16	16,5	17	17	16	15,5	—	—	—
Długość M ³	—	27,5	—	—	32	—	—	—	—	—	—	—	—
Szerokość M ³	—	17	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—
Żuchwa													
Długość szeregu zębów policzkowych P ₂ —M ₃	91	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	105,5	—
Długość szeregu zębów przedtrzonowców P ₁ —P ₄	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—
Długość szeregu przedtrzonowców P ₂ —P ₄	32,5	—	—	—	33	—	—	—	—	—	—	34	34
Długość P ₁	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—
Szerokość P ₁	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,5	—
Długość P ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szerokość P ₂	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Długość P ₃	11,5	—	—	11,5	—	—	12	—	—	—	—	13	—
Szerokość P ₃	6	—	—	5,5	—	—	6	—	—	—	—	7	—
Długość P ₄	12	—	—	13,5	13,5	—	13,5	—	—	—	—	14	14
Szerokość P ₄	7,5	—	—	8	8,5	—	7,5	—	—	—	—	8,5	8,5
Długość szeregu trzonowców	59	—	—	—	—	—	64,5	—	—	—	—	71,5	71
Długość M ₁	14,5	—	—	14,5	15	15	16,5	—	—	—	—	15	15,5
Szerokość M ₁	10,5	—	—	10	10,5	10,5	10	—	—	—	—	11	11
Długość M ₂	17	—	17,5	18	18,5	—	19,5	19,5	20	20	—	20,5	20,5
Szerokość M ₂	12,5	—	14	12	12,5	—	13	13	13	13,5	14	—	13
Długość M ₃	29	29	29	29	32	—	31	32,5	30,5	—	31	33	—
Szerokość M ₃	13,5	14	17	14	15	—	15	14	14,5	—	15	15	—
Wysokość trzonu przed P ₂	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Wysokość trzonu pomiędzy P ₄ i M ₁	35	—	—	—	33,5	—	—	32,5	—	—	—	—	—
Wysokość trzonu za M ₃	45,5	—	—	41	—	—	39,5	—	—	—	—	—	—
Łopatką													
Najmniejsza długość szyjki	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kość ramienna													
Najmniejsza szerokość trzonu	13	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szerokość nasady dalszej	—	35	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szerokość bloczka	24,5	25,5	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Człon palcowy bliższy													
Najmniejsza szerokość trzonu	19,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tabela 6. Wymiary (w mm) kości i zębów konia ze stanowiska 3 w Świlczy

Czaszka				Kość śródreżcza III			
Największa szerokość na wyrostkach przykłykciowych	—	94,5	—	Największa długość	—	—	210 206,5
Największa szerokość kłykci potylicznych	69,5	68,5	69	Szerokość nasady bliższej	43	—	46 57,5
Największa szerokość otworu potylicznego wielkiego	29	30,5	32,5	Głębokość nasady bliższej	—	—	31 —
Wysokość otworu potylicznego wielkiego	28	28	29	Najmniejsza szerokość trzonu	28,5	—	31,5 31,5
				Najmniejsza głębokość trzonu	—	20,5	22,5 —
				Szerokość nasady dalszej	43,5	—	43 47
				Głębokość nasady dalszej	—	—	33,5 —
Łopatka				Kość udowa			
Największa długość wyrostka stawowego		82	—	Najmniejsza szerokość trzonu			32 —
Najmniejsza długość szyjki		55	64	Szerokość nasady dalszej			79,5 87,5
Kość promieniowa				Kość skokowa			
Największa długość			309,5	Wysokość			53
Szerokość nasady bliższej			73	Długość przysiódkowa bloczka			53,5
Szerokość nasady dalszej			68	Człon palcowy bliższy			
				Najmniejsza szerokość trzonu			
							27

Tabela 7. Wymiary (w mm) kości i zębów psa ze stanowiska 3 w Świlczy

Czaszka				Odległość pomiędzy tylnymi krawędziami zębodołów C ₁ i ostatniego trzonowca			
Długość grzbietowa mózgowcaszki	90,5	—	—		79	77*	—
Najmniejsza szerokość nad oczodołami	39,5	—	—	Długość C ₁	—	—	9 14
Największa szerokość na wyrostkach zaoczodołowych	53,0	—	—	Szerokość C ₁	—	—	6 9
Szerokość zwężenia zaoczodołowego	38,5	—	—	Długość szeregu zębów policzkowych (P ₁ — ostatni trzonowiec)	73	74*	—
Najmniejsza szerokość nad otworami słuchowymi zewnętrznymi	65,5	—	—	Długość szeregu zębów policzkowych (P ₂ — ostatni trzonowiec)	68,5	68,5*	—
Największa szerokość na wyrostkach sutkowych	67	—	—	Długość szeregu przedtrzonowców P ₁ —P ₄	36,5	44	—
Największa szerokość kłykci potylicznych	37,5	—	—	Długość szeregu przedtrzonowców P ₂ —P ₄	32,5	39,5	—
Największa szerokość otworu potylicznego wielkiego	19,5	—	—	Długość P ₃	10	—	—
Wysokość otworu potylicznego wielkiego	15,5	—	—	Szerokość P ₃	5	—	—
Długość szeregu zębów policzkowych	—	68,5	—	Długość P ₄	11,5	—	—
Długość szeregu przedtrzonowców	—	53	—	Szerokość P ₄	6	—	—
Długość P ²	—	—	11	Długość szeregu trzonowców	36	29,5*	—
Szerokość P ²	—	—	4,5	Długość zębodołu M ₁	21,5	20,5	—
Długość P ⁴	—	19,5	—	Długość M ₂	—	8	—
Szerokość P ⁴	—	11	—	Szerokość M ₂	—	6	—
Długość szeregu trzonowców	—	19	—	Wysokość trzonu pomiędzy P ₂ i P ₃	19	18,5	—
Długość M ¹	—	—	13,5	Wysokość trzonu za M ₁	23,5	25,5	—
Szerokość M ¹	—	—	14,5	Wysokość gałęzi	—	55,5	—
Długość M ²	8	—	—	Największa grubość trzonu (poniżej M ₁)	—	12	—
Szerokość M ²	6	—	—	Kość miedniczna			
Żuchwa				Długość panewki			
Największa odległość pomiędzy najbardziej tylnym punktem krawędzi zębodołu C ₁ i wyrostkiem kątowym	—	129	—	Najmniejsza szerokość trzonu kości biodrowej			
Największa odległość pomiędzy najbardziej tylnym punktem krawędzi zębodołu C ₁ i wyrostkiem kłykciowym	—	124,5	—	Kość udowa			
Największa szerokość wyrostka kłykciowego	—	23,5	—	Największa długość			
				Szerokość nasady bliższej			
				Największa głębokość głowy			
				Najmniejsza szerokość trzonu			
				Szerokość nasady dalszej			
							188,5 —
							43,5 —
							20,5 20,5
							14 15
							34,5 —

* Wrodzony brak M₃ (ostatni trzonowiec=M₂).

Tabela 8. Wymiary (w mm) kości i zębów zwierząt dzikich ze stanowiska 3 w Świlczy

Czaszka	(sarna)	Wysokość trzonu przed P ₂	15,5	—
Największa szerokość puszeki mózgowej	61	Wysokość trzonu pomiędzy P ₄ i M ₁	18	—
Największa szerokość na częściach sutkowych kości skroniowych	59	Długość M ₃	—	37
Największa szerokość kłykci potylicznych	37	Szerokość M ₃	—	17,5
Największa szerokość otworu potylicznego wielkiego	17,5	Kość ramienna	(tur)	(dzik)
Wysokość otworu potylicznego wielkiego	17,5	Szerokość nasady bliższej	—	83,5
		Szerokość bloczka	96	—
Żuchwa	(sarna) (dzik)	Kość piszczelowa		(tur)
Długość szeregu przedtrzonowców	11 —	Szerokość nasady dalszej		70,5

Mieczysław Walsan
Adam Nadachowski

Animal remains from a Late Roman settlement at Świlcza near Rzeszów, southeastern Poland

Summary

The animal material studied comes from site 3 at Świlcza near Rzeszów where a settlement from phase D of the Roman period was discovered. The material is largely broken up. Most of the bones show traces of chopping and cutting. No scorched remains were observed. This indicates that animal carcasses were partitioned into small pieces and then boiled or stewed. The state of preservation of the shafts in long bones and of the braincases in skulls suggests that they were shattered in order to get to marrow and brain, respectively.

Absolute and percentage frequency distributions of the identified animal remains according to species and age class are given in Table 1. The proportions of species indicate that cattle were of prime importance in the meat menu of the inhabitants of the settlement. Horses

and pigs were often eaten, too. The diet was supplemented by meat of sheep, goats, poultry, and game.

Age composition of the material (Table 1) suggests that ruminants were bred mainly for milk and its products; young specimens were seldom killed. Pigs and horses were subject to a long-drawn-out rearing; they were generally killed at old age. In the case of horse a long duration of raising can be explained by the use of this animal in conveying. As regards pigs, they might have been bred for reproduction purposes. The Świlcza people ate also young specimens of pigs and horses which indicates that breeding of these animals (especially pigs) for meat played also an important part.

Table 2 shows an anatomical distribution of the animal remains according to species. Measurements of the bones and teeth under study are presented in Tables 3—8.